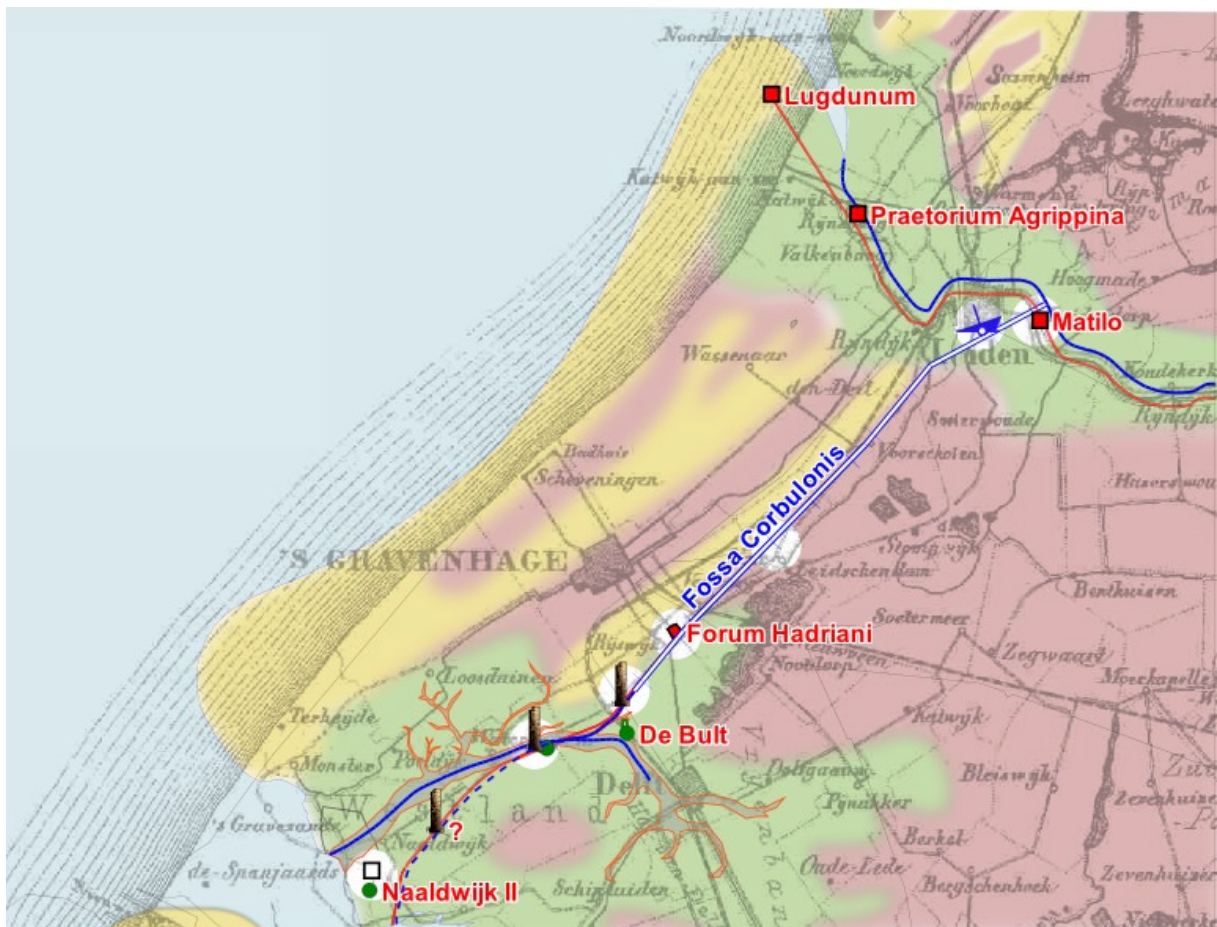

Fossa Corbulonis-tocht 2025

Het Kanaal van Corbulo (Latijn: Fossa Corbulonis, ook wel genoemd Gracht van Corbulo of Corbulogracht) is een omstreeks 50 n.Chr. gegraven Romeins kanaal in Zuid-Holland dat de mondingen van de Maas en de Rijn in de Hollandse delta met elkaar verbond. Delen van het kanaal bleven in gebruik tot ongeveer het jaar 270. Naast het kanaal werd een militaire weg aangelegd, beide maakten deel uit van de Neder-Germaanse limes. De Romeinse historicus Tacitus schrijft het volgende over de Gracht van Corbulo (Annales XI,20): Ut tamen miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque trium et viginti milium spatio fossam perduxit, qua incerta Oceani vitarentur. Om zijn soldaten bezig te houden, groef hij [Corbulo] een kanaal van 23 mijl tussen de Maas en de Rijn, om zo de gevaren van de oceaan te vermijden. Dat is de vertaling van dit stukje Tacitus. Het kanaal van Corbulo liep door Madestein en is daar nog in dat traject fragmentarisch te zien. Onze Stichting organiseert komen de zomer een tocht langs dat rudemintaire afwateringskanaal. Natuurlijk via die restanten. Ons bestuur kondigt dat alvast aan.

De Romeinen waren er al over verbijsterd, dat hier toch nog mensen woonachtig bleven. Tacitus komt er niet over uit: hoe is het mogelijk dat hier het mensdom zich metterwoon vestigt?

De geestdorpen krijgen verbinding via paadjes achter de wallen. Er kan beurtvaartverkeer op gang komen. Maar niet bestendig genoeg om handelscentra te ontwikkelen. De zee kan soms onstuimig zijn. De verbindingen worden verbroken. En voor beurtvaart is voorspelbare regelmaat van de transportbewegingen noodzakelijk. De eilanden in de zee, de zandbanken eigenlijk, bieden niet echt veel bescherming tegen woedende vloed. Noordwaarts doen ze dat meer, daar zijn de eilandjes groter. Maar hier, op de zuidelijke delen van Holland zijn de eilandjes kleiner en veel minder vaak volledig droogliggend. Dat komt omdat er twee gigantische zee-estuaria zijn in de moerassige massa van de veengrond, een ter hoogte van wat we nu Katwijk-aan-Zee noemen en een ter hoogte van wat we nu de Hoek van Holland noemen. Die estuaria brengen voortdurend zoet water en veel klei aan uit het binnenland bij eb.

De eerste is de monding van de Rijn. Deze monding ligt iets boven Voorburg, in de Romeinse tijd Forum Hadriani. De Rijn stuwt als gletsjerrivier enorme ijsmassa's naar de Noordzee, die onderling kruien, vooral in de winter. De massa's botsen met zware klappen tegen elkaar aan, stapelen zich meters hoog op en beuken de monding verder op en wijder. In de zomertijd sijpelen tal van weteringen, beken, riviertjes en sprangen naar deze monding toe en graven in het veenlandschap een samengestelde nervatuur uit. Ze zetten klei af op het veen. Er komen daarop zandwalletjes. Maar de ondergrond blijft zompig. De zandwalletjes houden in de zomertijd de zeevloed doorgaans wel tegen, maar natuurlijk niet met springtij. Toch is hier het best akkeren. Die akkers zijn er ook achter de walletjes, die ook door mensenhand beplant, structuur krijgen door

de worteling van bomen en struiken die het hier best doen. De akkers worden bemest en soms wordt na de oogsttij braakligging toegepast met brandcultuur. Dat wil zeggen dat het droge groeisel in de herfst wordt afgebrand. Daar knapt de vruchtbaarheid van de grond van op.

Toch is de zee oppermachtig. Daarom werpen de boeren terpen op voor hun paalwoningen met riettenen wanden afgesmeerd met de klei die de Rijn zoveel aanvoert. Als het kan natuurlijk op reeds bestaande hoogten. Dat kunnen zee-kwelders zijn die al veel met klei zijn aangeslibd. Op die terpen komen stallen voor het vee. Veelvuldig neemt de zee een overhand en trekt zich tijdelijk niet terug uit de vlakte van het estuarium. Dan zijn de terpen een soort eilanden in een binnenzee. Valt ze droog, dan liggen de vissen naar adem te snakken, spartelend in de weteringen waaruit ze makkelijk handmatig gevangen kunnen worden. De Romeinen waren er al over verbijsterd, dat hier toch nog mensen woonachtig bleven. Tacitus gaat er als gezegd uitvoerig op in.

Wie zou hier nu toch nog hardnekkig een woonstee blijven zoeken? Het antwoord is kennelijk dat deze mensen van elders verdrongen zijn, door de oprukkende horden uit het oosten, die de hoger gelegen gronden van deze lage veenlanden hebben bezet. Want je zit hier ook weer niet voor je lol. De

drainage is een voortdurend probleem. Daaronder het enorme Helenium dat de Romeinen ook maar niet konden bedwingen. De zeemond Mer-wede die steeds buiten haar oevers blijft treden. Een enorme hap landinwaarts. Waarin de Maas uitloopt. Via mangrovewouden. Als Dirk straks, in de achtste eeuw, een westelijkezeewerende dijkage weet aanbesteed te krijgen bij de Abt van het Klooster te Egmond waar Benedictijners zich hebben gespecialiseerd in bedijking, poldering en bekweldering, dan zal het geprojecteerde dijkparktraject veel meer landinwaarts, dus oostelijk, gaan lopen dan wij nu zouden doen.

Omdat die zee-armen zo diep staken en steeds, ook met aanmerkelijke verleggingen, de hele omgeving bevloeden soms zelfs tot enkele meters diep. Daarom zal dat traject oostelijk van Den Haag komen te lopen. Dat zouden we nu uiteraard nooit doen. Den Haag l  g echter op een behoorlijke duinpartij, dus daar zou de Graaf die daar wilde resideren droge voeten blijven houden bij die dijkage. Westwaarts van Den Haag waren geen natuurlijke zandwallen die hecht genoeg waren om het dijklichaam in de eerste periode na aanleg te steunen. Westelijk van Den Haag is veel later gepolderd en gekwelderd door Cisterciënzers die in de oppomptechnieken en ontwateringskunde wat meer geverseerd waren dan die Benedictijnen. Deze Cisterciënzers hadden hun dijk- en polderbedrijf in Madestein. Het kloosterkerkje in Loosduinen wijst daarop terug.